

## LES "OBRES DE RAMON LULL"

Ramon Lull des del seu convertiment desitjà, amb ànsies irrefrenables, treballar incansablement i esgotar les seves forces per tal de conseguir que tota gent conegués i sevis al seu "Amat". Instruments del seu apostolat que volia rubricar la porpra de la seva sang havien d'ésser la paraula oral i la paraula escrita.

En la *Vida coetània* s'hi llegeixen aquestes paraules: "Lo dit reverend mestra ell ja tot enses en ardor de amor vers la creu dellibera que maior ne pus placent acte no podia fer que tornar los infels e increduls a la veritat de la sancta fe catholica, e per allo posar la persona en perill de mort" (1).

I en el pròleg del "Liber de fine" confessa sincerament que vol "mediante gratia Jesu-Christi ad bonum statum reducere universum et ad unum ovile catholicum adunire" (2). Per a assolir aquest ideal: ideal suprem de totes les seves activitats d'apòstol "ell faria llibres huns bons e altres millors successivament contra les errors del infaels" (3).

Amb ardidesa indòmita començà en nom de Déu i Santa Maria la seva tasca feixuga i aclaparadora. No obstant els seus viatges per les corts reials d'Europa i per terres d'ultramar, fou sempre fiel a la seva promesa i així anaren sortint continuament de la seva ploma gran quantitat de llibres de varietat enciclopèdica.

Quants en sortiren?... No ho sabem.

Dels catàlegs coneguts actualment el més antic és el de 1311, compost, segons pareix, pel canonge d'Arràs, Tomàs le Myesier. Cita 121 escrits lullians. Essent de principis de la segona dècada del segle XIV és inútil cercar en ell les darreres obres del gran polígraf mallorquí.

Alfons de Proaza en el seu catàleg posat al final d'algunes obres lullianes publicades a València l'any 1515, enumera uns dos cents vuitanta títols. Segons els autors de la "Bibliografia de les impressions lullianes", aquest catàleg: "Encara que està molt lluny d'ésser complet, és interessant per ésser el segon que s'estampà. És superior al del Bouvelles, que es limità a copiar el

(1) *Vida coetània del Reverend Mestre Ramon Lull...* per Francesc de B. Moll (Palma de Mallorca, 1933), p. 10.

(2) *Divi Raymundi Lulli martyris...* Libellus de Tine (Palmae Balear, 1665), p. 5.

(3) *Vida coetània*, p. 10.

coetani, i revela un estudi directe dels textos. Serví de base al del Nicolau Antonio" (4).

A la biblioteca de l'Escorial hi vaig veure l'any 1942 el catàleg dels escrits lullians compost pel Dr. Arias de Loyola l'any 1594; i la "Memoria de los libros que han venido a noticia del Dr. Dimas de Miguel, del Dr. Iluminado Raimundo Lulio". En el primer hi figuren 431 obres i la "Memoria" fa menció de 292.

Aquests dos darrers catàlegs foren editats pel P. Pedro Blanco Soto (5).

En el catàleg de Nicolau Antonio, vol. II de la seva "Bibliotheca Hispana vetus" s'esmenten unes 404 obres.

Iu Salzinger en el tom I de l'edició maguntina analitza 342 escrits lullians (6).

El P. Pasqual en les "Vindiciae lullianae" compta 246 obres (7).

El P.E. e en l'article "Lulle" registra 219 escrits de Ramon Lull (8).

Joan Avinyó en l'estudi monogràfic "Les obres autèntiques del Beat Ramon Llull". Repertori bibliogràfic (Barcelona, 1935) ne senyala 239.

Ultra aquests n'hi ha d'altres, però no n'hi ha cap que sia definitiu i que sigui la darrera paraula, referent al nombre i autenticitat de les obres del segond polígraf mallorquí. Malgrat això, pels catàlegs esmentats es pot deduir que la producció lulliana oscilla entre uns 200 i 250 escrits, puix cal tenir en compte que, si alguns superen aquest nombre, és o bé perquè hi ha en ells, llibres repetits amb dos o tres títols diferents o també perquè hi inclouen els escrits d'alquímia els quals han d'ésser considerats apòcrifs, com demostrà Josep R. de Luanco (9), i recentment han confirmat Littré-Haureau (10) i també el nostre volgut amic Miquel Massutí (11).

Si no ens podem gloriari encara de tenir un catàleg crític-bibliogràfic complet, menys podem sentir la satisfacció de posseir una edició completa de les obres del "Fill major de nostra raça", malgrat les diferents temptatives realitzades durant els set segles que han transcorregut des de la mor del Penitent de Randa.

Segons els diligents investigadors Rogent i Duran, el primer intent que se'ns ofereix és de principis del segle XVI.

En 1501 Pere Posa publicava a Barcelona "l'Ars generalis ultima". L'any 1504 el "Llibre dels articles de la fe", en llengua llatina, i l'any 1505 l'"Abre de Sciència", també en llatí.

Tal vegada l'edició d'aquests tres toms constitueix el primer esforç de

(4) Cfr. Elies Rogent i Estanislau Duran, *Bibliografia de les impressions lullianes* (Barcelona, 1927), núm. 53.

(5) P. Blanco Soto, *Estudios de Bibliografía lulliana*, Madrid, 1916.

(6) Cfr. *Catalogus librorum magni operis lulliani*, vol. I, p.1.-103.

(7) *Vindiciae lullianae* (Avinyó, 1778), vol.I, p.369-382.

(8) *S. Lulle* (en Dictionnaire de théologie catholique, vol. IX, Paris, 1926).

(9) José Ramón de Luanco, *Ramón Llull considerado como alquimista*, Barcelona, 1870.

(10) Raymond Lulle en "Histoire littéraire de la France", vol. XXIX (Paris, 1885).

(11) Cfr. Miquel Massutí, *Ramón Llull y la alquímia*, separata del B.S.A.L. n.º 695-703, Palma de Mallorca, 1943.

publicar a l'ensems tot l'"Opus" lullia.

Un poc més tard, 1515-1518, Josse Bade, hamanista, i un dels més famosos editors de París arribà a fer set edicions d'obres lullianes (12).

Llätzer Zetzner, des de 1598 a 1651 féu a la ciutat de Strasburg fins a quatre edicions de Ramon Llull i dels *seus comentaristes* (13). S'hi beslluma ja en aquest reculls el desig de voler publicar totes les obres del prolífic filòsof mallorquí, però no cal dubtar que, per trobar un esforç decidit i seriós de voler estampar tota la vasta producció lulliana és precis arribar a l'època de 1721-1742 en què sortiren de les premses de Joan Mayer, a Magúncia, els vuit toms "in folio" de l'edició maguntina (14).

El nom de l'editor apareix en el "Privilegium Caesareum", es: Iu Salzinger, canonge regular de Reigesberg.

Els sis primers volums foren publicats des de l'any 1721 a 1740 i els dos darrers, el novè i el desè que contenen l'edició completa del "*Llibre de contemplació en Déu*" (text llatí) sortiren en 1740 i 1742.

En quant al setè i vuitè, sembla que no s'estamparen mai, encara que les indicacions d'alguns bibliògrafs vulguin suposar que també veren la llum pública. Segons Adam Gottron: "Tal vegada s'havia projectat fer sortir els quatre en un mateix any, però amb la mort del Lotari Francesc es degué esmortuir tot l'interès. Perquè era possible que ja des d'algun temps s'anés treballant en l'estampació dels volums novè i desè, però que d'acord amb el pla de l'edició, se'ls volgués fer precedir dels altres dos volums. Com que d'aquests últims, en decaure l'interès, no n'havia de sortir ja res, es publicaren mentrestant els altres dos que ja eren impresos, i els quals duïen ja a la portada els números IX i X, tal com s'havia previst en el pla anterior. Després mancaren el mecenes i editors, i ocorregué amb aquesta obra, el mateix que amb tantes altres empreses, que no comptaven amb altre impuls que l'interès d'uns pocs" (15).

Aquesta edició se ressent tota de manca de sentit crític, i així no és estrany que hagi quedat interrompuda, puix el continuarla no tendria objecte, actualment.

D'ella diu el ja citat Gottron: "Sols una cosa ens ensenya la seva història. Abans de cap treball de síntesi i elaboració de la teologia i filosofia luliana, és precis fer una preparació crítica del material manuscrit. Sols quan damunt la base d'estudis arxivístics i bibliogràfics s'hagi fet una edició crítica d'En Llull, serà possible pensar en un floreixement de la filosofia luliana" (16).

Esforços més reduïts foren els que's realitzaren a Mallololorca deeeelany 1744 a 1746 amb la publicació d'"Opera parva Raymundi Lulli". Sembla que aquesta col·lecció havia de constar de cinc volums, dels quals, emperò, només

(12) Cfr. Bibliografia de les impressions lullianes, núms. 57, 60, 62, 68 i 75.

(13) Cfr. Bibliografia de les impressions lullianes, núms. 144, 163, 180 i 233.

(14) Cfr. Bibliografia Imp. lul. núm. 302.

(15) Adam Gottron, L'edició maguntina de Ramon Llull (Barcelona 1915), p. 35.

(16) Gottron, lloc citat, p. 38.

coneixem el I, el IV i el V. La seva finalitat era presentar reunits baix unes mateixes característiques tipogràfiques, els treballs menors de R. Llull. Els editors no's proposaven fer treball d'investigació, com ho havia fet lu Salzinger, sinó arreplegar únicament els material que s'havien publicat ja, servint-se així d'edicions anteriors (17).

L'any 1752 sortien de la impremta de Pere Antoni Capó (Mallorca) quatre obres lullianes fins llavors inèdites, a saber: "*Ars compendiosa medicinae*", "*Liber de regionibus sanitatis et infirmatis*", "*Liber de levitate et ponderositate elementorum*" i "*Liber de lumine*". El seu titol complet, era el següent: "*Beati Raymundi Lulli, Doctoris Illuminati et Martyris, tertii Ordinis Sancti Francisci. Opera medica continens quatuor libros*" (18).

L'any 1859 a la impremta de Pere J. Gelabert, de Mallorca, s'estampaven les "*Obras rimadas de Ramón Llull*". La seva publicació: "Assenyala el començ de la nova manera de veure i de comprendre la proteica figura de Ramon Llull. Fins llavors hom havia vist en ell, adés el teòleg, adés l'alquimista o el filòsof. D'aleshores estant, hom veuria en l'illustre mallorquí el literat dotadíssim, el plasmador d'una llengua, el poeta. No cal dir, doncs, que el mèrit principal de l'edició que hem descrit és l'haver iniciat la publicació del text català de les obres de Ramon Llull. Al Jeroni Rosselló, l'editor de les "*Obras rimadas*", correspon tota la glòria de la iniciativa, i per ell tota lloança es poca" (19).

Que no era aquesta publicació fruit esporàdic d'entusiasmes juvenils ens ho testimoniatja el fet de que l'any 1886, el mateix Rosselló, ja d'edat provecta, empenia amb gran força de coratge la impressió sistemàtica dels textos originals quasi tots inèdits encara. Així sortirem a llum en 47 fascicles obres tan importants com: "*Llibre del gentil*", "*Llibre de la primera e segona intenció*", "*Llibre de mil proverbis*", "*Arbre de filosofia d'amor*", "*Llibre de Deu*" i "*Arbre de sciencia*" (incompleta aquesta, puix arriba solament a l'"*Arbre imperial*").

Amb motiu de la mort del fervent lullista, una "colla de mallorquins amadors de les glòries d'aquesta terra", unia els seus esforços amb la finalitat de continuar i millorar la tasca començada un dia a major glòria de Deu i del Benaventurat Mestre Ramon. Així l'any 1906 sortia de les premses d'Amengual i Muntaner el primer tom de les "*Obres de Ramon Llull*". El seu contingut era: "*Doctrina pueril*", "*Llibre de l'orde de Cavalleria*", "*Llibre de Clerecia*", "*Art de confessió*".

En el pròleg s'hi troben traçades per la mà segura i experimentada del savi lullista i erudit investigador Mateu Obrador Bennàssar les normes que s'havien de seguir en la transcripció del còdex i publicació del textos. Segons pròpia confessió, no volien fer una edició verament crítica: "Creym que dins l'actual fase o etapa que travessa el nostre renaixement, no som ben arribats

(17) Rogent i Duran, lloc citat, núms. 325, 332 i 334.

(18) Rogent i Duran, lloc citat, núm. 363.

(19) Rogent i Duran, lloc citat, núm. 412.

encara a temps i sahó d'arriscar i d'acometre veritables *edicions crítiques*... Nos sembla que tant per part d'escriptors i mestres com de lectors i deixebles, l'oportunitat encara no passa d'hora" (20).

En l'edició es seguiria, en certa manera, l'ordre cronològic, donant, emperò la preferència als llibres inèdits.

S'illustrarien els toms amb notes biogràfico-bibliogràfiques i se reeditarien els textos que Jeroni Rosselló havia estampat ja, i que reclamaven una revisió i rectificació fetes escrupulosament a base de còdex que ell no havia pogut consultar ni confrontar.

Segons la "Taula cronològica de l'edició original" que figura al pròleg d'aquest primer tom, s'havien de publicar 30 volums en 10 anys, a raó de 3 cada any. Així l'any 1915 centenari "segons el testimoni històric i la llegenda tradicional" de l'any en què s'extinguí la vida de Ramon Lull s'acabarien d'imprimir les obres en llengua original. Els toms havien de tenir unes 500 pàgines cada un (21). Però l'eminent lullista Mateu Obrador moria dia 27 de Maig de l'any 1909 quan no més s'havien publicat encara dos toms de les "Obres completes". Preveia ell, per ventura, que s'acostava l'hora de la seva mort quan el en pròleg d'aquest primer volum escrivia: "Deu sab qui ho veurà, ni qui hi serà a temps, a gaudir l'esplai de donar la feixuga tasca per acabada! Potser la mort trencarà camí a qualcun de nosaltres, com al malahurat Rosselló. No hi fa res. Ell partí isolat, solitari; nosaltres feim estol. Si'n cau un a mitjan romiatge, un altre ompliràl seu buit. La colla de lullistes no s'esvahirà" (22).

Efectivament, el seu deixeble i successor Miquel Ferrà escometia l'àrdua tasca encetada, enllestit el volum tercer i preparant el quart.

En el tom VII de les "Obres originals" (23) s'hi llegeix per primera vegada el nom del qui havia de suportar amb paciència benedictina el "pondus diei et aestus" de l'edició. Es Mossèn Salvador Galmés, qui firma aquesta nota preliminar: "Intimament convençut del pobre merit del meu treball en aquesta Edició de les *Obres Lullianes* i seguint l'exemple del benaventurat mestre, no me considerava digne de que el meu nom fos escrit en la portada per indicar la meua labor de transcripció directa, confrontes, variants, regim i cura de la publicació. Per això no'l vaig posar en els volums V i VI (toms IV i V del Libre de Contemplació).

Mes ara, indicacions de la *Comissió Editora*, qui creu del cas que hi haja una persona moralment responsable de la Edició, me constrenyen a postposar el meu criteri i sotsmetre-me als desitjos de la *Comissió*".

En el vol. vuitè hi figuren per primera vegada els noms dels qui integren aleshores la "Comissió editora de les Obres originals del B. Ramon Lull". Eren aquests:

(20) "Obres completes" vol. I, pròleg, p. IX.

(21) "Obres completes" vol. I, p. XXVII ss.

(22) "Obres completes", vol. I, p. XXXI.

(23) Ob. cit., p. XXVII ss.

M.I. Sr. Mn. Antoni M. <sup>a</sup> Alcover	<i>President</i>
M.I. Sr. Mn. Miquel Costa i Llobera	<i>Vocal</i>
M.I. Sr. Mn. Josep Miralles i Sbert	<i>Vocal</i>
M.I. Sr. Mn. Mateu Rotger i Capllonch	<i>Vocal</i>
N'Estanislau de K. Aguiló i Aguiló,	<i>Vocal</i>
En Joan Alcover i Maspons	<i>Vocal</i>
En Miquel Ferrer i Mayol,	<i>Administrador</i>
Mn. Salvador Galmés i Sanxo	<i>Secretari</i>

Després de la publicació del vol. XI (1917), a causa de la mort d'Estanislau Aguiló i de l'absència de D. Jaume Lluís Garau fideicomissari literari de Jeroni Rosselló va deixar d'actuar la "Comissió editora", i així ho comunica en una advertència al vol. XII (1923) Mn. Galmés amb aquestes paraules: "Dissolta l'antiga *Comissió Editora Lulliana*, com a causa-havent d'ella me consider en obligació moral de prosseguir l'edició de les Obres originals del Il·luminat Doctor Mestre Ramon Llull, que inicià aquell eminent patrici que fou D. Jeroni Rosselló, i seguí després dita *Comissió*, en la forma i criteri actuals, sots la mestrivola direcció de D. Mateu Obrador primerament, d'en Miquel Ferrà després, i finalment meva."

Continuava la publicació de les obres baix el generós patronatge de la "Diputació Provincial" de Balears primerament i després de l'"Institut d'estudis catalans" de Barcelona i altres entitats.

El darrer tom, el XX de la sèrie de les "Obres originals" sortí l'any 1938 quan, segons frase de l'editor manllevada a la Sagrada Escripura, hi havia "forius pugnae intus timores".

En l'espai de 32 anys s'havien publicat, doncs, en llengua original les obres místiques i les composicions poètiques del Dr. Il·luminat. En total 38 obres, algunes d'elles importantíssimes com: "Libre de Contemplació" (7 vols.), "Blanquerna" (IX), "Libre de Sancta Maria" (X), "Arbre de sciència" (3 vols.) i tota la producció poètica de Llull en "Rims" (2 vols.).

Falten a publicar uns deu toms en llegua catalana.

L'any 1938 amb ocasió de celebrar-se el XXV aniversari de la installació dels nostres germans d'hàbit, els Terciariis franciscans a l'històric santuari de la Mare-de-Déu de Cura, Mn. Galmés, en el tombat ja de la seva feconda existència deia en el seu bell parlament que, malgrat els obscurs horitzonts que tenia al seu davant l'edició de l'"Opus lullià", hi brillava un raig d'esperança.

Aquest raig de llum, gracies a Déu, no s'es extingit encara. La llum no s'ha posada negligentment baix l'almud. Nosaltres fills de Sant Francesc i germans de Ramon Llull no volem pesi per més temps damunt les nostres espatlles la responsabilitat de què parlava Menéndez i Pelayo en el discurs pronunciat a l'Institut de Balears l'any 1884 quan deia que a Espanya no s'havia fet encara la collecció de les obres del benaventurat Ramon Llull.

Per aixó l'any 1938 adquirirem de Mn. Galmés els còdex i les fotocòpies que en les seves recerques científiques havia recollit Obrador en les principals biblioteques d'Europa.

El nostre criteri vol acomodar-se en les seves línies principals al que sortí l'any 1906 en el pròleg que encapçala el primer tom de les "Obres originals" i

les normes que seguim en la transcripció dels còdex i fotocòpies són les publicades en el "Bulletino storico italiano" Roma XXVIII (1906) amb el títol: "Norme per le pubblicazioni dell'Istituto storico italiano".

Als qui, amb just motiu, voldrien veure accelerat el ritme de la publicació, les advertim tenguin en compte que, les dificultats en que ens sopegam són moltes, que el personal de què podem disposar és molt reduït i que els mitjans econòmics amb que comptam són excessivament escassos.

A tots asseguram però, que encara que amb lentitud, continuarem amb constància la tasca començada, tal vegada contre el consell d'Horaci:

*"Sumite materiam vestris que scribitis aequam*

*Viribus, et versate diu quid ferre recusent*

*Quid valenat humeri..."*

Ni volem tornar tampoc la vista enrera puix no ens volem fer mereixedors d'aquella reprensió evangèlica: "Aquests començaren a edificar i no pogueren acabar."

Que Déu ens ajudi i ens doni força per veure acabada l'obra empresa amb entusiasme i ardidesa per Jeroni Rosselló i continuada amb acert i competència per Mateu Obrador, Miquel Ferrà i Mn. Galmès, puix estam convençuts de que la publicació de les obres lullianes en llengua original, és, sens dubte, el monument millor "aere perennius" que es pugui erigir a la memòria del que és "Fill major de nostra raça"; i no dubtam tampoc de que els seus escrits, supervivència gloriosa del seu cor apassionat i de la seva intelligència volcànica són condició necessària i preliminar obligat perquè Roma pronunciï el seu veredict definitiu i digui la seva darrera paraula, posant, com desitjava Menéndez i Pelayo, a Ramon Llull en el mateix catàleg en què brillen St. Agustí i St. Tomàs i faci que tots, àdhuc els seus més violents adversaris es convertesquin en fervents devots seus i caiguin agenollats davant la seva imatge veneranda, implorant la seva benedicció i dient: "Sancte Raymunde Lulle: ora pro nobis". St. Ramon Llull pregau per nosaltres.

MIQUEL TOUS GAYA, T.O.R. (+)